

OLIJ HARBIY TA'LIM MUASSASALARI KURSANTLARIDA ILMIY DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISH

Sattorov Najmiddin Po'latovich

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasi katta o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada oliy harbiy ta'lim muassasalari kursantlarida ilmiy dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari va shaxsning ilmiy dunyoqarashga ega bo'lishi, shaxsda mustaqil fikrlash qobiliyati, yoshlarni tarbiyalashda, ularni axloq-odobli, tartib-intizomli qilishda ilmiy dunyoqarashning ijtimoiy-psixologik ahamiyati yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *Dunyoqarash, tafakkur, kursant, aqliy tarbiya, shaxs, intellektual, hayotiy qadriyatlar.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются педагогико-психологические механизмы формирования научного мировоззрения у курсантов высших военно-учебных заведений и научного мировоззрения личности, способность к самостоятельному мышлению, социально-психологическое значение научного мировоззрения в воспитании молодежи, воспитании ее нравственности. и дисциплинированно объяснил.*

Ключевые слова: *Мировоззрение, мышление, курсант, интеллектуальное воспитание, личность, интеллектуал, жизненные ценности.*

Abstract: *This article discusses the pedagogical and psychological mechanisms of forming a scientific worldview in cadets of higher military educational institutions and the socio-psychological significance of a person's acquisition of a scientific worldview, the ability of a person to think independently, and the scientific worldview in educating young people, making them moral, well-mannered, and disciplined.*

Keywords: *Worldview, thinking, cadet, mental education, personality, intellectual, life values.*

KIRISH

Har tomonlama yetuk insonni tarkib toptirishda harbiylarda ilmiy dunyoqarashni shakllantirishning ahamiyati juda katta. Ilmiy dunyoqarash shaxsga atrofdagi hayotni to'g'ri qabul qilish va idrok etish, unga obyektiv baho berishga yordam beradi. Dunyoqarash yo'naltiruvchi, axborot aks ettiruvchi va baholovchi funksiyalarni bajaradi. Bu vazifalar shaxsning g'oyaviy-siyosiy, ilmiy, axloqiy- nafosat jihatdan rivojlanishining markazida turadi.

ASOSIY QISM

Harbiylarda ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda tabiiy, ijtimoiy va ma'naviy fanlarning, aniqrog'i ularda o'zlashtiriladigan bilimlarning butun hajmi ahamiyatlidir. Dunyoqarashni shakllantirishida eng avvalo ilmiy bilimlar muhim rol uynaydi. Lekin bilimlar o'z-o'zidan dunyoqarashiga aylanmaydi.

Harbiylarda ilmiy dunyoqarashni tarkib toptirishda quyidagi pedagogik shart-sharoitlarga amal qilish tavsiya etiladi:

☐ O'quv materialini bayon qilish aniq va ishonchli dalillarga tayanilgan holda amalga oshirilishi;

☐ O'rganilayotgan hodisalarning sabab-oqibat aloqalarini yoritib berish;

☐ Harbiylarda tabiat va jamiyat hodisalarini tushunib etishga qiziquvchanlikni ortirish;

☐ O'qitishga g'oyaviy-siyosiy yo'nalish berish;

☐ Dasturiy materiallarni o'zlashtirishda tarixiylik qoidasiga amal qilish;

☐ Darslarda va sinfdan tashqari ishlarda harbiylarni bilish faolliklarini va mustaqilligini oshirish;

☐ O'rganilayotgan o'quv materialiga nisbatan emotsional-ruhiy munosabat o'yg'otish;

☐ O'qitishning hayot bilan aloqadorligi, harbiylarni mehnat faoliyatiga jalb etish;

☐ Harbiylarni ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish;

☐ Yosh va individual xususiyatlarini oshirish.

Harbiylar faoliyatida ilmiy-tadqiqot usullarini qanchalik to'g'ri tanlasa, ta'lim-tarbiya mazmunini yangilash va takomillashtirish shu darajada yuksaladi.

Ammo shuni ta'kidlash kerakki, ilmiy-tadqiqot metodlari tizimi holigacha harbiylar faoliyatida to'la yaratilgan, hal etilgan emas.

Harbiy bilim yurtining asosiy vazifasi ta'lim tizimi uchun yuqori malakali pedagog-ofitserlar tayyorlashdir. O'qituvchi-ofitser inson yaratgan barcha ilm va qadriyatlarni egallagan, ijodkor shaxs hisoblanadi. Ofitserlik qilish uchun mutaxassislikka oid, pedagogik-psixologik bilimlarni chuqur egallashgina kifoya qilmaydi. Balki u ilmiy-tadqiqot ishlariga ham layoqatli, harbiylar ta'lim-tarbiyasi jarayoniga ijodiy yondashish ko'nikma va malakalarini ham egallagan kishi bo'lmog'i lozim. Bunday ofitserni shakllantirish uchun harbiy bilim o'quv yurtlari talabalari faoliyatida ilmiy-tadqiqot elementlarini ham qo'llash lozim.

Harbiylarning ilmiy-tadqiqot ishlari o'z navbatida ulardan chuqur, mustahkam bilim egallashni talab qiladi. Mustaqil bilimlarsiz amaliy o'quv-tarbiyaviy ishlarga ijodiy yondashish mumkin emas.

Oliy harbiy bilim yurtlarida talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari, asosan, professional pedagogik, o'quv-tarbiyaviy yo'nalishda amalga oshiriladi. uning asosiy vazifasi quyidagilardan iborat:

☐ Harbiylarda izlanishga, tadqiqotchilik faoliyatiga, o'quv-tarbiyaviy ishlariga ijodiy yondashishni rivojlantirish;

☐ Mutaxassislikka oid va pedagogik-psixologik fanlarga oid o'quv-tadqiqot ko'nikma va malakalarini shakllantirish;

☐ Adabiyotlar va boshqa ilmiy manbalarni o'rganish va tahlil qilish qobiliyatlarini o'stirish;

☐ Harbiylar bilan olib boriladigan ta'lim-tarbiyaviy ishlar, shuningdek, mutaxassislik fanlari sohasidagi muammolarni ko'ra olish va shu sohada ilmiy- tadqiqot ishlari olib borish ko'nikma va malakalarini egallash;

❑ O'z faoliyatini muvafaqqiyatli tashkil qilishda ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanishga o'rgatish.

Harbiy oliy o'quv yurtlarida harbiylar bajaradigan ilmiy-tadqiqot ishlari ikki yo'nalishda tashkil qilinadi: Birinchidan-o'quv mashg'ulotlari bilan bog'liq bo'lgan tadqiqot ishlari, ya'ni o'quv-tadqiqot ishlari; Ikkinchidan-auditoriyadan tashqaridagi ilmiy-tadqiqot ishlari.

O'quv mashg'ulotlari bilan bog'liq bo'lgan tadqiqot ishlariga quyidagilar kiradi:

❑ Laboratoriya mashg'ulotlarini o'tishda tadqiqot ishlariga o'rgatish;

❑ O'quv predmetlaridan amaliy mashg'ulotlar uchun tajriba va eksperiment materiallarini to'plash;

❑ qo'shimcha adabiyotlarni, ayniqsa ilmiy tadqiqot metodlari va metodologiyasi masalalari bilan bog'liq bo'lgan adabiyotlarni o'rganish va tanqidiy tahlil qilish;

❑ To'plangan tadqiqot materiallari asosida referat va ma'ruzalar yozish;

❑ Pedagogik, ishlab chiqarish va dala amaliyotlari davomida, o'quv ekspeditsiyalari vaqtida o'quv topshiriqlari bo'yicha individual yoki jamoaviy tadqiqot ishlari olib borish; harbiylarni qiziqishlari, individual xususiyatlarini o'rganish, jamoada shaxslararo munosabatlar, bir maqsadga qaratilgan ijtimoiy psixologik va sotsiologik tadqiqotlar, yoshlar e'tiqodi va ideali, o'quv- tarbiyaviy ishlar metodlarini qiyosiy pedagogik-psixologik o'rganish, fenologik va metrologik hodisalarni o'rganish va boshqalar;

❑ Kurs ishlari, bitiruv va diplom ishlarini tajriba tadqiqot yo'nalishda bajarish.

Odatda harbiylarda tadqiqotchilik sifatleri shakllanishining ikkinchi etapi yuqori kurslarda o'qish davomida bo'ladi.

Auditoriyadan tashqaridagi ilmiy-tadqiqot ishlariga quyidagilar kiradi:

❑ Harbiylarni ilmiy-guruhlardagi ishlari. Bunday guruhlarda talabalar ilmiy bilish metodlarini, tadqiqot usullarini o'rganadilar, adabiyotlar va boshqa ilm manbalari asosida hisobotlar yoziladilar, o'zlarining tadqiqot ishlari haqida chiqishlar qiladilar, turli masalalarni muhokama qilishda, munozaralarda qatnashadilar;

❑ Ilmiy-tadqiqot muassasalari tomonidan o'tkaziladigan etnografik va boshqa ekspeditsiyalarda qatnashish;

❑ O'zining tadqiqot materiallari asosida ma'ruzalar va chiqishlar qilish;

❑ Konstruktorlik byurolardagi ishlarda shartnoma yoki otaliq asosida olib boriladigan tadqiqot ishlarida qatnashish; asboblarni konstruksiya qilish va ko'rgazmalilik vositalarini yasash, jamoa xo'jaliklarida mehnatni ilmiy tashkil qilishni o'rganish va boshqalar.

Birinchi va ikkinchi kurslarda talabalar kafedra o'qituvchilari rahbariyatida pedagogik-psixologik va o'z mutaxassisligi yuzasidan dastur topshiriqlariga muvofiq o'quv harakteridagi tadqiqot ishlarini bajaradilar. O'qigan, bilganlarini yozma bayon qilishga o'rganadi, ilmiy tushunchalarni, qoidalarni o'z tushuncha si bilan solishtiradi. Faktlar orasidagi aloqalarni tushinadi va mustaqil fikrlaydi.

Referat yozish davomida adabiyotlar bilan ishlash malakasini egallaydi, muhim nazariy masalalarni mustaqil hal qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Ayrim kurslarni oxirida o'tkaziladigan o'quv tadbirlardagi harbiylarni ilmiy- tadqiqot ishlariga o'rgatishda muhim ahamiyat kasb etadi. ishning bu shakli referativ ishga bog'lanadi va unga suyanadi. Ma'ruzachilar muammo yuzasidan eng yaxshi referat ishini tanlanadilar. Ularning chiqishlarini boshqalar to'ldiradilar.

Har bir ma'ruza muhokama qilinadi. Bunday tadbirlar o'quv yili oxirida o'tkaziladi.

Uchinchi va to'rtinchi kurslar talabalarni ilmiy-tadqiqot ishlari ikkinchi etapiga kiradi. Bu etapda talabalar laboratoriyada, o'quv va ilmiy ekspeditsiyalarda turli darajadagi tadqiqot ishlarini mustaqil bajaradilar.

Bu etapda talablar olib borgan tadqiqot ishlari natijasida mavzu tanlay olish, tadqiqot metodikasini tuza olish, tadqiqotni tashkil etish va o'tkazish, tadqiqot natijalarini sifat va son jihatdan tahlil qilish, o'z xulosalarini ayta olish, o'z ishini talablar ilmiy ishlari konkursdagi uchun tayyorlay olish qobiliyatini ko'rsatishi kerak.

Pedagogikaning ilmiy-tadqiqot metodlari. Pedagogikaning ilmiy- tadqiqotlarda quyidagi talablarga amal qilinadi:

- ☐Pedagogik hodisa yoki jarayonni yaxlitligicha o'rganish;
- ☐Ilmiy-tadqiqot metodlari majmuidan foydalanish;
- ☐Pedagogik hodisa va jarayonlarni obyektiv aks ettirish;
- ☐Kursantlarni o'rganish va tarbiyalashning birligi;
- ☐Jamo'a va shaxsni birgalikda va bir paytda o'rganish;
- ☐Pedagogik hodisalarni o'zgarish, rivojlanish jarayonida o'rganish;
- ☐Pedagogik fakt va hodisalarni o'rganishda tarixiylik prinsipiga amal qilish;
- ☐Ilmiy dalillashni pedagogik tadbirkorlik bilan bog'lay olishi;
- ☐Pedagogik muammoni chuqur tekshirish;
- ☐Pedagogik samaradorlikka erishish.

Pedagogik nuqtai nazarda olib boriladigan ilmiy-tadqiqot ishlarida har bir harbiy xizmatchi quyidagi metodlarga e'tibor berishlari lozim:

- kuzatish metodi;
- anketa va suhbat metodlari;
- reyting (baholash) metodi;
- insholarni o'rganish metodi;
- biografiyalarni o'rganish va tavsiyanomalar tuzish metodi;
- pedagogikada testlar va ularning qullanishi;
- pedagogik eksperiment (ilmiy tajriba) va ilmiy-tadqiqot ishini olib borishi kerak.

XULOSA

Shunday qilib, ilmiy dunyoqarashni shakllantirish bir, ikki, uch kishi yoki bir necha guruh tomonidan bo'lmay, balki ko'pchilik, ijtimoiy fikr tomonidan bajariladigan ijtimoiy-tarixiy xarakterdagi hodisadir. Demak, ilmiy dunyoqarashni shakllantirish kishidan ko'p mehnat, malaka talab qiladigan murakkab, sarmashaqqat faoliyat sohasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Nasriddinov Ch.R. Harbiy psixologiya.T., 2004.
2. Sotiboldiev. A, Karimjonov A. Harbiy pedagogika. T., 2005
3. “Pedagogika”. Toshkent, “O’qituvchi”, 1993 –yil.
4. M. Asqarova, M. Xayitboyev, M. S. Nishonov “Pedagogika”. Toshkent “Talqin” – 2008.